



ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ.

ԹԻԻ Ա. — ՇՐՋԱՆ Թ.

1876

ՏԱՐԻ Ը. — ՅՈՒՆՎԱՐ 54

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԵԱՂՔ.

Մարդ քանի որ ապրի՝ այնքան աւելի նոր տարի կողջունէ եւ կենաց նոր շրջաններ կը ունենայ:

Անշնչու երախտագէտ մարդն Աստուածային պարգեւ եւ վերին ամենակալ Նախախնամութեան անօրէնութեան վերլնծայելով յաւէտ ողջունելոյ արժանացած նոր տարին եւ կենցաղաւարական շրջանը՝ գոհութիւն եւ փառք կ'փոխարինէ առ Աստուած եւ բերկրապատար ի սիրտ եւ ի հոգի կը մխիթարուի՝ մանաւանդ եթէ ըստ հոգեւորին եւ ըստ մարմնաւորին այլ եւ ոչ մէկ տեսակ յաջողութեանց եւ բարեմասնութեանց հաղորդ գտանուած լինի, որով առաքինաւորն նաեւ աշխարհի վերայ երջանիկ կգաւանի զանձն:

Ապաքէն մարդ պարտաւոր է քանի անգամ որ կենաց նոր շրջաններ ողջունէ՝ ինչ վիճակի մէջ եւս գտանուի՝ բարձր լինի այն կամ նուաստ, հարուստ լինի կամ աղքատ, երջանիկ լինի կամ ապերջանիկ, բարեբաղդ լինի կամ դժբաղդ, եւլն, ամենը ընդունել Աստուածային կամաց տնօրէնութիւն եւ կամ շնորհ՝ եւ այնպէս գոհանալ: Բայց եւ այնպէս՝ իւրաքանչիւր մարդ ծնած օրէն սկսեալ՝ զոյգ ընդ բնականին՝ ըստանձնեալ է նաեւ հոգեկան և բարոյական լինել և նախնական պարտաւորութիւն, որոց մէջ ցելս շնչոյն յաւէտ պարտաւճար կանգնել անհրաժեշտ է, այս ինքն՝ Ռիչո ճշմարիտ՝ հարապար և արդիւնաւոր անդամ հանրեանաւ յօգուտ և ի պէտս Վերստ. Լիւիզեցոյ, արեւակէց Մ. Գրիգորի՝ Դանգաճայն ընկերական աշխարհին (մարդկութեան), որոց համար պէտք է՝ զի յաւէտ նախակրթութեամբ եւ պատրաստութեամբ լինի ի մանկութենէ, միանգամայն միտքն:

սիրտն՝ եւ հոգին եռանդուն զգաց-
մամբք զարգացած, այնպէս որ՝ հան-
րաբաղձալի հոգեւոր յարատեւ կեանք
վայելելոյ համար՝ ամեն տեսակ ջանից
եւ բարի նպատակաց վախճանը պէտք է
եղերի մի եւ նոյն գեղեցիկ եւ պատուա-
կան արդեանց մէջ:

Եթէ մարդն քնականին եւեթ հետե-
ւելով ճարճաւոր կէտէ ապրի, բուսական
գոյութիւններէն եւ շնչաւոր անբան
կենդանիներէն աւելի ինչ տարբերու-
թիւն կուենենայ: Անուամբ լոկ քնական
լինելն է: Զէ՛ որ բուսականին եւ շնչաւոր
անբան էակաց կատարածն ի յաւիտե-
նից սահմանեալ եւ պարզապէս բնա-
կան մի գործողութիւն է, յորում ոչ
կարող են ինքնին յաւելանալ կամ նը-
ւաղել, եւ ոչ աւելի զարգանալ կամ
տկարանալ:

Մարդն քնական էակ լինելով՝ Աստուծ-
մէ բնդունած է եւ կվայելէ այնպիսի
գերազոյն շնորհ եւ գեղեցիկ յատկու-
թիւնք՝ որ մինչեւ անգամ բուսական
աշխարհը եւ ամեն անբան կենդանի-
ները կարող է ինքեան հպատակեցնել,
հրա եւ հաւատարիմ գործիք կազմել,
ի նոցանէ ըստ կարելոյն օգուտ քա-
ղել եւ ի պէտս գործածել, այս կամ
այն նպատակի՝ այսպէս կամ այնպէս
յեղաշրջել եւ ծառայեցնել, միով բա-
նիւ՝ կարծես թէ նոցա ամենուն վերայ
Արարչապետէն լիազօր իշխան եւ հրա-
մանատար կարգուած է, որով առաւել
պարզ կրացատրովի մարդոյ վայելած ա-
ռաւելութիւնքը եւ անհամեմատ տար-
բերութիւնքը: Աւստի մի թէ ներելի՛ է՝
զի մարդն իւր բարձր վիճակին եւ գե-

րագանց կատարելութեանցն մէջ բու-
սականին եւ անբան կենդանեաց նման
բնական իմն կենցաղավարութեամբ
շատանայ, մանաւանդ այսպիսի վիճա-
կի մէջ աւելի ինչ կզգայ եւ ինչպէս
կոգեւորվի, եւ կարժէ՞ կամ կարճ է
ուրախանալ եւ մխիթարուիլ քանի ան-
գամ որ նոր շրջաններ գրկէ:

Յիրաւի ամեն մարդ՝ ինչպէս շատ տե-
սակ եւ բարի գէպքերում՝ նոյնպէս
իւրաքանչիւր տարեկան նոր շրջանում
սովորական եղած բնազդումով կհրա-
պուրվի ինքնին զգալ մի ուրախութիւն
եւ մխիթարութիւն՝ իբր զի կենաց մի
շրջանի եւս յաւելում ունեցաւ, բայց
թէ աւելի ինչ եւ որպիսի՞ յոյս եւ ակն-
կալութիւն կտածէ, առաւել բարիք՝
եթէ չարիք եւ կամ բարեփոխութիւն
կապասէ, զոր անձնիւր մարդոյ (ինչ-
պէս նաեւ ընկերութեան եւն) ենթա-
կայ եղած վիճակն եւ շրջապատած հան-
գամանքն գիտեն ըստ բաւականին
ճիշտ պարզել՝ թէպէտ ամեն մարդ եւս
կարծես բնական իմն մշումով զգած-
եալ իղձ եւ յոյս կտածէ եւ սիրտը բե-
ւեռած է՝ եթէ ի գոթազգութեան է՝
ի բարեբաղդութիւն յեղաշրջուելոյ, ե-
թէ ի բարեբաղդութեան է՝ աւելի եւս
բարեբաղդ լինելոյ, եթէ նպատակ ու-
նի՝ — մանաւանդ երբ զայնս իրականաց-
նելոյ համար եւս՝ առաւել կամ նուազ
աշխատութիւն կրած եւ քրտինք թա-
փած լինի, — նոցա պսակը (կատարումը)
տեսանելոյ եւ վայելելոյ համար ի յա-
ռաջակային:

Ասկայն երբ գէթ աւելաւոր խոր-
հրդածեմք՝ կզգամք եւ անշուշտ պիտի

դգամը եւ նկատեմք՝ զի եթէ մարդն անցելոյն մէջ ենթակայ եղած վիճակումն դէպ ի բարեփոխութիւն կամ յառաւելագոյնի իզձ եւ յոյս ունի՝ աւրեմն կհետեւի՝ զի այն վիճակը ինքնին չէ եկած, այլ այսպիսի կամ այնպիսի կերպով եւ բերմամբ կատարուած աշխատանաց փոխարինութիւն է՝ եթէ բարեյաջող լինի եւ եթէ ձախորդ՝ եւ եթէ չաշխատէր՝ կտանայր եւ ոչ ինչ։ Իսկ մարդն առանց աշխատելոյ՝ երբէք չէ կարող ապրիլ, մանաւանդ ցորչափ կենդանի է՝ պարտաւոր է յամենայնի եւ ամեն ժամանակ աշխատել, որոյ արդիւնք՝ ինչպէս նաեւ հետեւանքն է եւ սխիւ լինի ենթակայ եղած վիճակը։ Բայց թէ ինչ եւ ի՞նչպէս, դայն պէտք է ուսանել եւ անշուշտ քաղել անցեալէն՝ եթէ բարի լինի այն կամ վատ, որդիւնաւոր կամ ապարդիւն, միանգամայն ամենայն տեսակ դիպումածոց մէջէն՝ կարեւոր փորձը ի սիրտս եւ ի գործս տարւորելով՝ ըստ այնմ ղներկայն կազմել եւ ապագային դիմել։

Արդ ուրեմն ցորչափ մարդոյ գործոց արդիւնք եւ հետեւանքն է որ ղներկայն կփոխարինէ՝ եւ ապագային կուղղէ, թող իւրաքանչիւր մարդ՝ տարեկան այս նոր շրջանում՝ ասիական ինչ կանգ առնու եւ յետահայեաց նկատողութեամբ ինքնին խորհի եւ խելամուռ լինի ենթակայ եղած եւ անցեալէն չածանցեալ ներկայ վիճակին վերայ, թէ արդեօք ի՞նչ տեսակ անցեալ կեանք ունեցած է եւ ներկային յաջորդած, իբրեւ սոսկ տնային եւ բնական (որ եւ մարմնաւոր կհամարուի), եթէ յաւետ Բարոյականի

և հագնալով եւս ճոխացած է՝ քաջ գիտնալով որ՝ իբրեւ բնական կենդանի եւ Աստուծոյ պատկերակից մարդ պարտաւոր է եւ կատարած է վսեմ եւ նուիրական պարտաւորութիւնքը եռանդուն դգացմամբք իւր ջանքը հաւատելով յօգուտ եւ ի պէտս Ա. Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց հարազատ Ազգին միանգամայն մարդկութեան, զոր ո՞վ որ իւրովն անհատաբար եւ միտքելոյ չպարտադանցեր, արդարեւ միշտ եւ հանապազ պիտի ապրի անհամ կլինի թէ ըստ Եկեղեցւոյ՝ թէ ըստ Ազգի եւ թէ ըստ մարդկութեան։

Թէ ի՞նչ արդեօք եւ որքա՞ն են այն պարտաւորութիւնք՝ որոց կակնարկուի երկարաբանելոյ եւ մի առ մի բացատրելոյ հարկ չկայ, որովհետեւ ո՞վ չգիտեր եւ չհասկանար հոգեւոր կամ հոգեկան կենաց մշտաբաղձ անձկալի եւ անկ եղած առաքինութիւնքը եւ բարեգործութիւնքը թէ ի մասնաւորի եւ թէ յընդհանուրի՝ ինչպէս է Աստուած սիրութիւնը եւ Աստուածաշնորհութիւնը, եղբայրսիրութիւնը, բարերարութիւնը, աղքատասիրութիւնը, հեղութիւնը, երկայնմտութիւնը, ջանասիրութիւնը, խոհեմութիւնը, բաւականասիրութիւնը, բաբի նախանձը, պարկեշտութիւնը, ողջախոհութիւնը, եւլն եւլն, զորս ճշմարիտ Քրիստոնեայն՝ եւ բարեպաշտ մարդն Ա. Եկեղեցիէն եւ Ա. Գիրքերէն ուսանելով՝ ի գործադրութեանն քանի՞ հոգեպարար միջոցաւորութիւն եւ հոգեկան խաղաղութիւն կըլայելէ եւ անդորր խղճիւ կգիմէ առ Աստուած։ — Թէ եւ երբեմն կպատահին

որ սակաւք ոմանք շեղուելով ի սնցանէ եւ մոլուելով օտարօտի գաղափարաց եւ թիւք գիտութեանց մէջ՝ չարաչար կը սխալուին եւ կմեղանչեն Աստուծոյ եւ Ս. Եկեղեցւոյ դէմ: Եւ կարծելով ճշմարտութիւնը գտանել եւ ճշմարիտ առաքինի լինել տարբեր տարբեր եւ անձնամոլ ուղղութեամբք՝ իսպառ կը մերկանան Ս. Հոգւոյն շնորհը: —

Արդ ո՞վ չբաղձար այսպիսի հոգեւոր կեանք արդիւնաւորելով վայելել:

Հարկ է ասել՝ զի ոչ ոք հակառակը մտածել անգամ կյօժարի թո՛ղ թէ գործել:

Սակայն միայն բաղձալն ի՞նչ օգուտ կարտադրէ առանց գործոց:

ՎԱՀՐԱՄ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆԿՈՒՆԻ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԱԾԱՅ, ՌԻԱՏՈՂԱՅ,
ՀԵՐԶՈՒԱԾՈՂԱՅ ԵՒ ԲԺՄԵՆԻՈՅ ՅԵԿԵՂԵՅԻՈՅԸ ՀԱՅՈՅ:

(Շարձանքն ինչ, որ թ. ԺԱ. է շրջան Ըրդ.)

ՅՕԳ. ԼԸ.

Յակոբ Սեդէ (անարժան) Աթուղի:

(Եւք Տեառն 1409): — Վեպորդի Գրիգորի Անաւարդեցւոյ Յակոբ Աթուղի կոչու Սեդէ՝ յեա վախճանի Աստուծոյն Աթուղիկոսի Ամբրոնեցւոյ, նստաւ Աթուղիկոս ի Սիս՝ կոչեցեալ Յակոբ Ի, յամին 1327:

Ի գործս նորին Յակոբայ ոչ գտանեմք զանարժանութիւն ինչ անվայել աստիճանի կաթողիկոսութեան, զոր Միքայէլ Սալանդեան զրոշմէ ի ճակատնորա իբրեւ կնիք մեղադրանաց, որով յանցուցեալ ինչ իցէ ընդդէմ սրբութեան եկեղեցւոյն

ւոյն Հայոց կամ ուղղափառութեան հաւատոյ. յորոյ ի ժամանակի հայրապետութեան բորբոքէին Ունիթուեանքն ասացեալ հերձուած ողբ ի Հայոց զհրդէհ տաւրութեան ի մէջ ազգիս մերոյ ընդ բանս կրօնից եւ ծիսից ի Ալեքին Հայաստան. զորոյ զգործս համառօտեմք ահա ի Չամչեան հատորոյ:

Ընդ ամբաստանութիւնս Ունիթուեանց զազգէ մերմէ առ պապն Հռովմայ, իբրեւ դրեաց նա առ Յակոբ Աթուղի կոս ի քննութիւն ամբաստանութեանցն, սա ծանոյց դեսպանաց պապին զստութիւն այնոցիկ, որ եւ հաւանութեամբ եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց ոմանց թուղթ ընդհանրական զրեաց առ Հայս, առ ի ձեռնառլ ինիլ գործակցաց Վրդնեցւոյն, եւ առ համախօհս նորին, զե մի տեղի գայթակղութեան տայցին յազգին:

Եւ իբրեւ յաւելին (1331) զանկարթութիւնս ընդդէմ ծիսից եւ արարողութեանց Ակեղեցւոյ մերոյ աշակերտեալքն Վրնեցւոյն եւ այլոց համախօհից նորա, ոչ եւս հանդուրժեալ Յակոբ Աթուղի կոսի ընդ արքային Աւետի Արքի, կալան զբազումս ի խռովարարաց անտի եւ բանտարկեցին, եւ զոմանս արքայորեցին:

Արդուստ տանն Հայոց Ալեկիոյ եւ աւերած երկրին էր միշտ յընդունայն յարաբերութենէ թագաւորաց մերոց ընդ արեւմտեայս եւ առաւել ընդ պապն Հռովմայ, որ սնտալ յուսով պատրելով զնոսա, մեծամեծ խոտմամբ եւս զողանայր զհաւատս Հայոց ընդ ձեռն արբանեկաց իւրոց սիւսելոց յանտերունջ երկիրս մեր, ուստի եւ թագաւորք մեր ի ժամանակին՝ չունելով քաղաքականութիւն երբեք: